

بېدهنگی مه رجه عییه ت له په لکښانی سهدر

17-01-2022

نووسه رکان

ناوهندی لیکولینه وهی رووداو

کورته : ناکوکیه قوولگانى هیزه سیاسیه شیعییه کان له په کمه دانیشتنی په رله ماندا به زه قی بو دهره وهی تایفه که دهرکهوت و، نهو په لکښانه به رده وامه ش که له گوتار و کاریگریی سهدردا هه یه، پیکه وه پرسپاری گه وره یان له سهر روول و هه لویستی مه رجه عییه تی سیستانی دروستکردووه.

ياسين تها |

ناكوكيه قوولەكانى ھىزە سىياسىيە شىعەيەكان لە يەكەم دانىشتنى پەرلەماندا بەزەقى بۇ دەرەھە تايغەكە دەرکەوت و، ئەو پەلکىشانە بەردەوامەش كە لە گوتار و كارىگەرى سەدردا ھەيە، پىكەھە پرسىارى گەرەيان لەسەر رۆل و ھەلۆيسى مەرچەعەتى سىستانى دروستکردوو.

سىستانى مەرچەعەى بەلایە، لە سالانى گەمارۆى ئابوورى و پاش شىكسى راپەرىنى شىعە لە پارىزگاكانى باشوور و لە ئەنجامى مردنى ئايەتوللا خوئى دەستبەكاربوو (1992)، بەلام پاش دەيەك لەو مۆزوو، چانسى ئەوھى پىپرا كە لەسەردەمى ئەودا رابوونى شىعە و سەرکەوتنىيان بۇ سەر تەختى بەغدا لە خەونەو بىتە راستى (2003)، ئەمەش سىستانى كرده رابەر و ئاراستەكەرى لەدايكبوونەوھى شىعە. بە گوشار و پىداگرى سىستانى، دەستوورى 2005 پىگەيىندرا، ھەر بە رىنمايى ئەويش يەكەمىن گەرەترىن و بەرفروانترىن ھاوپەيمانى شىعە پىگەيىنرا (لىستى مۆمەكە 169)، بە نامەيەكى ئەويش وىلايەتى سىيەمى مالىكى لەبار برا. كاتىك داعش كەيشتنە پىشتىنەى بەغدا (ھاويى 2014)، فەتواى ئەو بوو كە شىعەى عىراقى لە مەترسى دارمان و ھەرەس پاراست.

ئىستاش كە شىعەكان ھەك ئەو رووداوە جومگەبيانەى پىشتەر كەوتوونەتە نۆ دابەشبوونىكى بى وینە و، گفتوگۆ و بەريەككەوتنەكانيان لەبارەى گۆپىنى بنەماكانى پروسەى سىياسى چىبووئەو، لە زۆرلايەئەوھە شىعەكان سۆراخى ھەلۆيسى نەجەف دەكەن. بەتايبەت پاش ئەوھى سەرچەم رىگەكانى گفتوگۆ و دانوستاندن لە قوناخى يەكەمدا بەسەردانى قاتانىشەوھە بۇ عىراق، نەيانتوانى بە لانى كەمى لىكتىگەيشتنەوھە بياننيزنە يەكەم دانىشتنى پەرلەمان، بەلام مەرچەعەيت تاوھەكو ئىستا بىدەنگى ئاشكرايە و رۆلى تەماشاكەرى ھەلپژاردوو.

سىستانى كە ھەر زوو ئىجراجى كارى لايەنە شىعەكان بوو، لە 2011 دەرگای مالىكەى بەرووى سەردانى سىياسىيەكان دا داخست. لە شوباتى 2016 بى ھىوابوو لە ئامۆزگارىكردى ھىزە شىعەكان و گوتارى سىياسى ھەفتانەى راگرت. لە دواى ئەو كاتەشەوھە تەنيا چوار جار پەيامى راستەوخۆى ھەبووھە لە گوتارى ھەيىبىيەكان، كە ئەوانىش گوتارى رزگاركردى موسل (14/7/2017)، گوتارى گىشتىرسى كوردستان (2017/9/29)، گوتارى سەرکەوتن بەسەر داعش (15/12/2017) و دواترىنيشيان سەبارەت ھەلپژاردن بوو (4/5/2018). لە سەرەتاي سەرھەلدانى پەتاي كۆرۇناشەوھە نوپۆرى جومعەى كەربەلای بەيەكجارى راگرت (ئادارى 2020)، بەمەش ئاكاداربوون لە ھەلۆيست و رىنمايەكانى مەرچەعەيت كورت بووئەوھە بۇ كەنالە تايبەتەكان و، بەشيوھى ئاشكراش نەجەف قسەكردى سەبارەت پرسە گىشتىيەكانى عىراق راگرت.

راگرتنى گوتار كە بە جۆرىك لە پاشەكشەكردى سىستانى لىكەدەرتتەوھە لە ئاراستەكردى پروسەى سىياسى، رىگرنەبوو لەوھى نەجەف لە پىشت بەردەوھە لارى نەبوونى خۆى بداتە عادل عەبدولمەھدى بۇ پىگەيىنانى كابىنەكەى (ئۆكتۆبەرى 2018)، كاتىكىش خۆپىشاندەران تەنگيان بە عەبدولمەھدى ھەلچنى و خوئنى خۆپىشاندەران شەقام و گۆرەپانەكانى سووركرد، مەرچەعەيت داواى پىداچوونەوھى بە حكومەندا كرد و ناچار، عەبدولمەھدى دەست لەكارگىشانەوھى بەر لە پەرلەمان پىشكىش بە نەجەف كرد (نۆفەيمەرى 2019)، لەكاتىكدا چەندىن سالە ئەوھە بلاوھە كە پەرەوى قوتابخانەى نەجەف وىلايەتى فەقىە نىيە و سىستانى لە بەرەى وىلايەتى گىشتى نىيە. دواى ھەلپژاردنى 2021 كە شىعە كەوتوونەتە بەردەم قوناخىكى نوئ، مەرچەعەى بەلأ تەمەنى لە 92 سالىدايە، بەھۆى تەندروستى و نەرىتى پارىزگارنەى خودى سىستانىشەوھە، لەم چەند سالەى دوايدا ھەموو چاوەكان و سەرنجەكان لەسەر محەممەد رەزاي كورە گەرەى (60 سال) و محەممەد باقرى كورە بچووكىيەتى، كە بە شيوھەكى نىمچە بەردەوام لە پرسە و بۆنە تايىبىيەكاندا دەرەكەون. محەممەد رەزاش دەرگاوانى زوورى سىستانى و بەرپۆھەرى نووسىنگە تايبەتەكەى باوكىيەتى و، ھەموو ئەوانەى دەچنە مالىكەى لە نزيك مەزاري ئىمام عەلى بە فلتەرى ئەودا دەرپۆن و مەرچەعەيش زياتر ھەر ئەو شتانە دەبىنىت و دەبىستىت كە محەممەد رەزا بۆى ئامادە دەكات.

لە سەرۆبەندى ھەلپژاردنى پىشەوھەخەدا، سەدر دووجار چووتە مالى سىستانى (ئاب و ئۆكتۆبەرى 2021)، باوهرىش واىە رىكخەرى سەردانەكان محەممەد رەزا بووبىت، ئەم كرانەوھە گەرەبەى سەدر بەرووى سىستانىدا لەكاتىكدايە كە ترس و نىگەرانىيەكى بەردەوام ھەيە كە پەلکىشانى سەدر تەنيا بە كايەى سىياسىيەوھە نەوھستىت و، لە داھاتوودا مىراتى سىستانى و ھەوزەى نەجەفىش بگرتتەوھە. لەكاتىكدا مەرچەعەتى سىستانى و مەرچەعەتى ئالى سەدر لەسەر دوو ئاراستەى جىاوازی تەرىب بە يەكتر كار دەكەن و، باوكى سەدر لە گوتارەكانى نيوھى يەكەمى سالى 1990 دا زۇرجار پلارى ئەوھى لە سىستانى و چواردەوھەكەى دەگرت كە لە ئاست پرسە سىياسى و كۆمەلەپەتییەكانى شىعە بىدەنگن و، لە حوجرەكانىندا سەرى خۆيان كز كردوو.

ھەندىك بۆچوون پىيانوايە ئەگەر موقتەدا سەدر رەزامەندى مەرچەعەتى نەجەفى وەرئەگرتبىت لەو سەردانانەى بۆ مالى سىستانى كردى و، بەو پىداگرىيانەى لەسەر رۆلى مەرچەعەيت دەيكات لە پەيامەكانى ئەم دوايىيەدا، نەبەتوانى ھىندە پى رابكىشىت و ھىندەش رىكابەرە شىعەكانى بخاتە گۆشەيەكى بەرتەسكەوھە، بەلام ئەمە رىگ نىيە لەبەردەم ھەندىك بۆچوونى دىكە كە سوورن لەسەر ئەوھى

ئەم پەلکیشانەي سەدر مەترسییەکی گەورەیه لەسەر خۆدی مەرجهعییەت، بەوپیئەي سەنتەری دەسەلاتی سەدر نەجەفە. پاش
بردنەوہی ھەلبژاردنیش یەکەم ھەنگاو، پارێزگاری ئەم شارە ئایینییە پیرۆزەي شیعەي رادەستی رەوتەکەي کرد. وادیارە ئەم ترسەش لای
سەدر جێگەي گرنگیدانە و لەم میانەپەشدا بۆ رەواندنەوہي ئەو گومانانەي کە لە ناوہندی شیعەشدا ھەن لە پەيامیکی تایبەتدا
(ئۆکتۆبەري 2021) جەختی لەوہ کردەوہ ئەو ھیشتا فیروازی حەوزە دینییەکانە و سەرقالبوونی بە سیاسەتەوہ ریگربووە لەوہي
قوناخەکانی فەقییەتی بېریت و بۆ پرکردنەوہي بۆشاییە شەری و مەزھەبییەکانیش دەگەریتەوہ سەر میتۆد و فەتواکانی باوکی
(محەممەد سادق سەدر)، بەمەش لەلایەک رکابەریکردنی لەسەر مەرجهعییەت رەتکردەوہ، لەلایەکەي دیکە بەناراستەوخۆ جەختی
لەوہ کردووە، نەبووہتە شوینکەوتەي سیستانی لە پرسە شەری و مەزھەبییەکان.

بێدەنگی ئاشکرای مەرجهعییەت لە جموجولەکانی سەدر دەچیتە چوارچۆیەي بێدەنگی و بێ ھیوایی ئەم سالاہەي دوایی مەرجهعییەت لە
کایەي سیاسی شیعە، جگە لەوہش ھەندیک پێشھات کاریگەري زۆریان ھەبووە لەسەر ئەوہي نەجەف دەستتۆیوہردان لە کاری سیاسی
زۆر کەمتر بکاتەوہ.

ئەمەش لەپیناوە ئەوہي سەنگ و قورسایي خۆي بپارێزیت، لە 2019 کە گەنجەکانی تشرین لە کۆمەلگە شیعەنیشنەکان راپەرین، پیرۆزی و
تابۆ و سیمبوولە ئایینییەکان گورزیان بەرکەوت، کاتیکیش مانگیک بەر لە ھەلبژاردنی تشرینی 2021، سیستانی داوایکرد خەلک بە جۆش
و خرۆشەوہ بەشداری لە پرۆسەکەدا بکەن، بەگۆیژەي ئامارە فەرمییەکان رێژەي بەشداریکردن 41%ی تینەپەراند و خەملاندنە
نافەرمییەکانیش باس لە دەورەبەري 30% دەکەن، ھەموو ئەمانەش ھاندەرن بۆ ئەوہي سیستانی و چواردەورەکەي دەست بە
ھەلوئەستە سیاسیەکانیانەوہ بگرن و، ئەگەر پلانیکی دەستوہردانیسیان ھەبیت زۆر بە نھینی و وردی کاری بۆ بکەن، بەجۆرێک تاوہکو
مسۆگەرکردنی سەرکەوتن؛ بۆ خەلکی ئاشکرا نەکەن.

* یاسین تەھا، شارەزای کاروباری عیراق، ئەم وتارەي بەتایبەت بۆ ناوہندی لیکۆلینەوہي رووداو نووسیوہ .